

Σκέψεις, συναισθήματα, ιδέες με αφορμή εικόνες της πατρινής ιστορίας

Μια εικόνα, χίλιες λέξεις

«Την γοητεία του εστερέωσαν ωρισμένον γεγονός»

> Η φωτογραφία, όπως αναφέρεται στον σχολιασμό της, αποτελεί αναπαραγωγή από καρτ-ποστάλ και τοποθετείται χρονολογικά γύρω από το 1925. Εικονίζεται ίσως το πιο γνωστό σημείο της Πάτρας, τα Ψηλά Αλώνια, όπου δεσπόζει ο ανδριάντας του μητροπολίτη Παλαιών Πατρών Γερμανού, τον οποίο περιστοιχίζει μεγάλος αριθμός κατοίκων, συμμετέχοντας σε κάποια εκδήλωση.

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Δ. ΜΙΧΑΗΛΑΡΗ,
ιστορικού Ινστιτούτου Νεοελληνικών
Ερευνών/Εθνικού Ιδρύματος
Ερευνών

Στο πρώτο επίπεδο της φωτογραφίας διακρίνεται ένα αγόρι που εκτείνει με το τεντωμένο χέρι του προς τα πάνω ένα αντικείμενο που μάλλον είναι ένας σταυρός. Αν επιμείνει κανείς περισσότερο στα στοιχεία της φωτογραφίας, θα διαπιστώσει ότι απεικονίζονται μερικοί άνθρωποι που κρατούν κλειστές ομπρέλες, πιθανόν ένδειξη βροχερής μέρας. Όλα αυτά τα στοιχεία, δηλαδή ο ξακουστός δεσπότης Γερμανός με τα υψωμένα προς τον ουρανό χέρια, περιστοιχισμένος από πλήθος ανθρώπων, σε ένα εμβληματικό σημείο της Πάτρας, το αγόρι με το σταυρό, οι ομπρέλες και γενικά η εντύπωση ενός έκτακτου γεγονότος ανακάλεσαν στο νου μου κάποια διαβάσματα, που σχετίζονται με γεγονότα που δεν εντάσσονται στο αυστηρό ιστορικό περιβάλλον αλλά αντανακλούν οπωσδήποτε ορισμένες όψεις της καθημερινής συμπεριφοράς και νοοτροπίας των ανθρώπων προκειμένου να αντιμετωπίσουν δυσκολίες και αντιξοότητες. Οπως γνωρίζουμε, πολύ συχνά οι ελληνικοί τόποι υπέ-

φεραν -και υποφέρουν- από αναβροχιά και ξηρασία. Αν μάλιστα ο χειμώνας κυρίως, αλλά και οι ανοιξιάτικοι μήνες, δεν φέρουν ικανοποιητική ποσότητα βροχής, τα πράγματα γίνονται δύσκολα, ιδίως για τα κεντρικά και νότια μέρη της χώρας, αφού το καλοκαίρι εξ ορισμού δεν έχει σχέση με τις βροχές και τα χιόνια. Το πρόβλημα της ανομβρίας γινόταν οξύτατο όταν δεν έπεφτε βροχή και τους φθινοπωρινούς μήνες, τότε που έπρεπε να αρχίσουν οι άνθρωποι τις αγροτικές δουλειές, λ.χ. το όργωμα και τη σπορά, που προϋπέθεταν τη βροχή. Πολλές φορές η παρατεταμένη ανομβρία και οι επικείμενες οικονομικές δυσκολίες οδηγούσαν σε απόγνωση τους ανθρώπους, που ως μόνη αντίδραση στην ζοφερή πραγματικότητα είχαν την προσφυγή στην Εκκλησία και στις ειδικές εκκλησιαστικές τελετές, τις λιτανείες, ελπίζοντας ότι οι αμαρτίες τους δεν ήταν τόσο πολλές και τόσο βαριές ώστε να μην εισακουσθούν οι προσευχές τους για να φέρουν τα σύννεφα την ανεκτίμητη βροχή. Από προσωπική εμπειρία εί-

Εκδήλωση στα Ψηλά Αλώνια της Πάτρας, από καρτ-ποστάλ της συλλογής Ν. Φ. Πολίτη, που χρονολογείται περί το 1925. Δημοσιεύεται στο: «Πάτρα Τότε και Τώρα», επιμέλεια Ν. Μπακουνάκης, Αθήνα, εκδ. Ολκός, 2005, σ. 94.

δα με τα μάτια μου, στην πατρίδα μου Μυτιλήνη, στη δεκαετία του 1960 τέτοιες λιτανείες, ενώ η ιστορική ιδιότητά μου, όπως υπαινίχθηκα, ανακάλεσε μέσω της φωτογραφίας ένα ανάλογο επεισόδιο από τη ζωή της Πάτρας που παράλληλα συνδέεται άμεσα με τη δράση του φημισμένου μητροπολίτη της περιοχής, του Παλαιών Πατρών Γερμανού (1771-1826). Στη γραμμή της δράσης του, που δικαιωματικά τον ανέδειξε και τον καθιέρωσε ως ένα από τα πιο σημαντικά πρόσωπα του Αγώνα, οι μεταγενέστεροι βιογράφοι του αναζήτησαν και φιλοτέχνησαν ορισμένα περιστατικά, τα οποία προσέδωσαν στην προσωπικότητά του μια εκ των προτέρων προκαθορισμένη αποστολή, που κορυφώθηκε με τη συμμετοχή του ως πρωτα-

γωνιστή στην έκρηξη της Επανάστασης του 1821. Ένα από αυτά ανάγεται κιόλας στα 1809. Ο Γερμανός διανύει τον τρίτο χρόνο της αρχιερατείας του στη μητρόπολη Π. Πατρών όταν η ανομβρία βασανίζει την περιοχή, πράγμα που οδηγεί σε απελπιστική κατάσταση. Ο Τούρκος διοικητής προσπαθεί να αντιμετωπίσει όπως μπορεί την κατάσταση και σύμφωνα με τον ιστορικό Στεφ. Θωμόπουλο που παραδίδει τα πράγματα, διατάζει να γίνουν τριήμερες λιτανείες από όλα τα θρησκευτικά. Όμως στη γραμμή της εκ των υστέρων μυθοπλασίας, η προσφυγή στον θεό λαμβάνει ταυτόχρονα και τη μορφή απόδειξης της παντοδυναμίας του χριστιανικού θεού. Με άλλα λόγια πρώτοι έκαναν τη λιτανεία τους οι Εβραίοι και απέτυχαν να φέρουν τη βρο-

χή· μετά οι Αραβες -δεν μπορού να καταλάβω ποιους ακριβώς υπονοεί- που απέτυχαν το ίδιο, και τέλος αποφασίστηκε να κάνουν μαζί λιτανεία μουσουλμάνοι και χριστιανοί. Και εδώ αρχίζει η δράση του δεσπότη της Πάτρας Γερμανού: Πρώτα αποφεύγει τη σύμπραξη με τους μουσουλμάνους και μετά οργανώνει τη λιτανεία των ορθοδόξων. Η πομπή, κατά τη διήγηση, είχε φθάσει κοντά στον ναό του Αγίου Αθανασίου, όταν ξέσπασε ραγδαία βροχή με βροντές και αστροπελέκια. Η πολυπόθητη βροχή έπεσε στην ξερή γη της Αχαΐας, απαλλάσσοντας τους ανθρώπους από τα δεινά αλλά ταυτόχρονα «στερέωσε τη γοητεία» του Γερμανού, και βέβαια ανέδειξε με αδιαμφισβήτητο τρόπο την υπεροχή της θρησκείας των χριστιανών. Τα γεγονότα αυτά δεν παραδί-

δονται από πολλές παράλληλες ή μεταγενέστερες πηγές. Αλλωστε, η εμφάνιση ανομβρίας και ξηρασίας δεν είναι ασυνήθιστο φαινόμενο για τους ελληνικούς τόπους και συχνά αναφέρονται τέτοιες καταστάσεις: Ο ίδιος ιστορικός της Πάτρας αναφέρει λ.χ. παρόμοιο γεγονός στα χρόνια που ήταν μητροπολίτης ο Παρθένιος Β' (1759-1770). Αυτό όμως που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι και τότε, δηλαδή 50-60 χρόνια πριν από τη λιτανεία του Γερμανού, πάλι έγινε, ας πούμε, διαγωνισμός θρησκευμάτων για την έλευση της βροχής και βέβαια και πάλι υπερίσχυσε το ορθόδοξο δόγμα. Δεδομένου μάλιστα ότι η μαρτυρία προέρχεται από τη γραφίδα του Κυρίλλου Λαυρεώτη, σημαντικής προσωπικότητας του 18ου αι., δεν αποκλείεται να έχουμε αναπαραγωγή στοιχείων προκειμένου να αρχίσει η ιστορική πλαισίωση μιας προσωπικότητας όπως ο Γερμανός, με γεγονότα που οδηγούν αναπόδραστα στην πρωταγωνιστική συμμετοχή στο κυρίαρχο γεγονός της νεοελληνικής ιστορίας, την Ελληνική Επανάσταση του 1821.